

Zajednica srpskih opština u limbu neispunjenih dogovora

Maj
2022

1.

Zajednica srpskih opština
u limbu neispunjenih
dogovora

2.

Igra brojki: Rešavanje
pitanja nestalih 20 godina
kasnije

3.

Nova jabuka razdora: SPC
u dijalogu o normalizaciji

4.

Snabdevanje električnom
energijom na severu
Kosova

5.

Privatizacija na Kosovu iz
ugla srpske zajednice

6.

Sloboda kretanja: Epizoda
stiker

Naziv istraživanja: Zajednica srpskih opština u
limbu neispunjenih dogovora

Izdavač: Kosovska fondacija za otvoreno društvo
– KFOS

Za izdavača: Forum za razvoj i multietničku
saradnju – FDMC

Autor: Boban Simić – FDMC

Ovaj dokument je originalno pisan na srpskom
jeziku

Lektura: Goran Avramović

Dizajn: tedel

Štampa (tiraž): 100

Ova publikacija nastala je u okviru projekta OPEN koji sprovodi Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS) u saradnji sa organizacijom Forum za razvoj i multietničku saradnju - FDMC. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autoru istraživanja i ne predstavljaju nužno stavove KFOS-a.

Godina izdavanja: Maj 2022

SADRŽAJ

O inicijativi Open 7

01.

UVOD 8

02.

METODOLOGIJA 9

Dizajn kvalitativnog istraživanja 11

03.

ZAJEDNICA SRPSKIH OPŠTINA I DIJALOG BEOGRADA I PRIŠTINE 12

Briselski sporazum i „velika nagodba“ 12

Opšti principi i Presuda Ustavnog suda 13

Neizvesna sudbina Zajednice srpskih opština 14

04.

SPOR OKO NADLEŽNOSTI ZAJEDNICE SRPSKIH OPŠTINA 17

05.

ZAJEDNICA SRPSKIH OPŠTINA I POLOŽAJ KOSOVSkih SRBA 20

06.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA 24

07.

PREPORUKE 27

O inicijativi Open

„Demokratija, otvorenost i perspektive srpske zajednice na Kosovu – OPEN” je inicijativa Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS), započeta tokom 2020. godine. Ova inicijativa ima za cilj da se razvije otvoreni i dinamični prostor za diskusiju unutar srpske, između srpske i ostalih zajednica, kao i institucija na Kosovu.

Organizacije civilnog društva i medija iz srpske zajednice na Kosovu, članice inicijative, se specifično bave analizama i procenom uticaja civilnih i političkih organizacija na razvoj demokratije, kao i na otvorenost srpske zajednice na Kosovu. Tim analizama se procenjuju otvorenosti institucija, javnih politika i važnih procesa prema srpskoj zajednici na Kosovu, kao i stepen otvorenosti srpske zajednice prema istim.

Ove analize će pomoći da se sagleda aktuelno stanje i perspektive srpske zajednice na Kosovu, dok će istovremeno poslužiti kao osnova za argumentovano zastupanje usmereno ka donosiocima odluka, institucijama lokalne i centralne vlasti, te međunarodnoj zajednici.

1. Uvod

Zajednica srpskih opština već gotovo deceniju predstavlja najkontroverznije pitanje dijaloga Beograda i Prištine koji se vodi pod okriljem Evropske unije. Razlog koji ovo pitanje čini toliko spornim se odnosi na činjenicu da Zajednica srpskih opština nije formirana, uprkos jasno postignutom dogovoru i preuzetim obavezama. Za razliku od drugih pitanja povodom kojih se kompromisno rešenje ne nazire, zbog nepomirljivo udaljenih pozicija Beograda i Prištine, saglasnost strana oko formiranja Zajednice srpskih opština je potvrđena kroz dva sporazuma koji su potpisani 2013. i 2015. godine.

Dijalog Beograda i Prištine je zapao u stanje prolongiranog zastoja u trenutku kada je trebalo da započnu pregovori o sveobuhvatnom sporazumu o normalizaciji odnosa, kao finalnom rezultatu briselskog procesa. Zajednica srpskih opština predstavlja povod za teške optužbe koje dve strane međusobno upućuju, čineći tako nastavak dijaloga bespredmetnim. Prenaglašena politička retorika koja se čuje, međutim, pokazuje malo obzira prema položaju kosovskih Srba zbog čije bi dobrobiti Zajednica srpskih opština trebalo da bude formirana.

Uprkos tome što se dijalog nalazi u ćorsokaku, Beograd i Priština ne pokazuju spremnost, ne rade na formiranju Zajednice, niti pokušavaju da razgovorima otklone nesporazume koji kočuju njeno formiranje. Kako bi se ukazalo na mogući izlaz iz pat pozicije, ovaj papir će nastojati da razjasni mesto koje Zajednica srpskih opština

ima u dijalogu Beograda i Prištine, ali i da ukaže na ulogu koju bi ona mogla da ima u zaštiti legitimnih prava i interesa zajednice kosovskih Srba.

Posmatranje Zajednice srpskih opština pretežno sa stanovišta šireg pregovaračkog procesa dovodi do toga da se iz vida gubi značaj koji ona može da ima za poboljšanje položaja Srba na Kosovu. Javnoj debati koja se vodi povodom ovog pitanja nedostaje uvid u potrebe i interese kosovskih Srba kojima bi Zajednica prvenstveno trebalo da služi. Ovaj papir zato ima za cilj da razmotri na koji način bi Zajednica mogla da doprinese popunjavanju praznina u institucionalnom okviru za zaštitu prava Srba na Kosovu.

Polaznu osnovu za izradu ovog papira predstavljaju nalazi istraživanja o stavovima i percepcijama srpske zajednice na Kosovu koje je sprovedeno u okviru programa Open. U papiru se stavlja akcenat na Zajednicu srpskih opština kao na mehanizam za zaštitu prava i interesa Srba na Kosovu, u skladu sa prethodno preuzetim obavezama i zagovara stanovište da bi se na taj način otvorio prostor za postizanje dogovora Beograda i Prištine o njenom formiranju, te omogućilo ponovo pokretanje dijaloga.

2. Metodologija

Izradi ovog papira prethodilo je empirijsko istraživanje koje je imalo za cilj da ostvari uvid u stavove i percepcije pripadnika srpske zajednice na Kosovu u pogledu Zajednice srpskih opština. Kao tehnike prikupljanja podataka korišćeni su dubinski intervjui, fokus grupe i anketiranje.

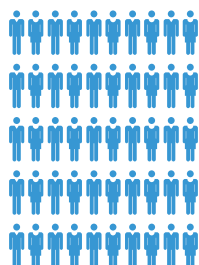
Anketno terensko istraživanje licem u lice sprovedeno je u periodu oktobar-novembar 2021. godine. na uzorku od 500 ispitanika iz srpske zajednice. Upitnik se sastojao od 46 pitanja i obrađivao je ukupno 6 oblasti. Uzorak

je bio namerni, kvotni, a kriterijum za određivanje kvota je bila veličina opštine stanovanja. Interval poverenja iznosi +/-5. U uzorku je ukupno bilo 60.2% muškaraca i 39.8% žena. Prosečna starost ispitanika iznosi 42 godine. Severno od reke Ibar anketirano je 64% ispitanika, dok je južno od reke Ibar anketirano 36% ispitanika. Anketiranjem su bili obuhvaćeni ispitanici iz opština Leposavić, Zvečan, Severna Mitrovica, Zubin Potok, Gračanica, Štrpce, Novo Brdo, Ranilug, Klokot, Parteš-Pasjane, deset opština sa srpskom većinom, te Kamenice.

Anketno terensko istraživanje licem u lice sprovedeno je u periodu oktobar-novembar 2021.

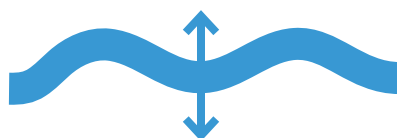
500

ispitanika iz srpske zajednice..

Severno od reke Ibar anketirano je

64% ispitanika

dok je južno od reke Ibar anketirano

36% ispitanika

Anketiranjem su bili obuhvaćeni ispitanici iz opština Leposavić, Zvečan, Severna Mitrovica, Zubin Potok, Gračanica, Štrpce, Novo Brdo, Ranilug, Klokot, Parteš-Pasjane, deset opština sa srpskom većinom, te Kamenice.

U uzorku je ukupno bilo

60.2%

39.8%

Prosečna starost ispitanika iznosi **42 godine**

Interval poverenja iznosi +/-5

OPŠTINA:	FREKVENCIJA	PROCENAT	VALIDNI PROCENAT	KUMULATIVNI PROCENAT
Leposavić	110	22.0	22.0	22.0
				
Kamenica	10	2.0	2.0	24.0
				
Novo Brdo	30	6.0	6.0	30.0
				
Zubin Potok	50	10.0	10.0	40.0
				
Štrpce	30	6.0	6.0	46.0
				
Zvečan	60	12.0	12.0	58.0
Valid				
Gračanica	60	12.0	12.0	70.0
				
Ranilug	30	6.0	6.0	76.0
				
Parteš	10	2.0	2.0	78.0
				
Klokot	10	2.0	2.0	
				
Severna Mitrovica	100	20.0	20.0	100.0
				
Total:	500	100.0	100.0	

U okviru istraživanja obavljeno je ukupno pet dubinskih intervjua sa istaknutim predstavnicima srpske zajednice na Kosovu. Intervjui su obavljani sa po jednim sagovornikom iz Gračanice, Šilova, Osojana i sa dva sagovornika iz Severne Mitrovice. Organizovane su i četiri fokus grupe sa

meštanima Gračanice, Štrpca, Severne Mitrovice i Kosovskog Pomoravlja (opštine Ranilug, Novo Brdo i Parteš). Pored toga, izrada papira se zasnivala i na uvidima i informacijama koji su prikupljeni putem analize dokumenata i medijskih izveštaja.

Dizajn kvalitativnog istraživanja

FOKUS GRUPE

Vreme:

Istraživanje sprovedeno od 1.10.2021 – 31.01.2022

Instrument istraživanja:

Vodič za razgovor od 10 pitanja

Broj fokus grupa:

4 fokus grupe

Ukupan broj učesnika:

24 učesnika

Kriterijum za izbor učesnika:

pol, mesto stanovanja, vrsta zaposlenja (zaposlene u javnim institucijama, privatnom sektoru, ali i civilnom sektoru i medijima)

INTERVJUI

Vreme:

Istraživanje sprovedeno od 15.01.2022 – 31.01.2022

Instrument istraživanja:

Vodič za razgovor od 6 pitanja

Ukupan broj intervjuisanih:

5 Intervjuisanih

Kriterijum za izbor sagovornika:

učešće u društveno-političkom životu srpske zajednice na Kosovu, mesto stanovanja

3. Zajednica srpskih opština i dijalog Beograda i Prištine

Briselski sporazum i „velika nagodba”

Zajednica srpskih opština je uvedena u dijalog Beograda i Prištine kroz „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa” (u daljem tekstu: Briselski sporazum), koji su u aprilu 2013. godine u Briselu potpisali tadašnji premijeri Srbije i Kosova, Ivica Dačić i Hašim Tači¹. Formiranje Zajednice je predstavljalo deo „velike pogodbe” koja je tada postignuta između Beograda i Prištine. Priština je prihvatila da se formira Zajednica srpskih opština u zamenu za pristanak Beograda na ukidanje „paralelnih institucija” na severu Kosova, odnosno integraciju policijskih, pravosudnih i opštinskih struktura iz četiri severne opštine u jedinstveni kosovski institucionalni sistem.

Briselski sporazum se do danas smatra najvećim rezultatom dijaloga Beograda i Prištine koji se, pod okriljem Evropske unije, vodi već više od jedne decenije. Značaj Briselskog sporazuma se ogleda ne samo u političkoj osetljivosti pitanja za koje je pronašao uzajamno prihvatljivo rešenje, već i u tome što je ostvaren „opipljiv” napredak u njegovom sprovođenju. Naime, veliki deo Briselskog sporazuma zaista jeste zaživeo u

¹ „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa”, Kancelarija za Kosovo i Metohiju, <http://www.kim.gov.rs/lat/p03.php>

praksi. Srpska strana je, uprkos povremenim odlaganjima, ispunila svoje obaveze. Nasuprot tome, Zajednica srpskih opština još uvek nije formirana.

Značaj koji pitanje Zajednice srpskih opština ima u Briselskom sporazumu potvrđuje činjenica da ovaj dokument započinje odredbom o formiranju Zajednice i da joj posvećuje šest od svojih 15 tačaka. Sporazum utvrđuje da će postojati „Asocijacija/Zajednica opština u kojima Srbi čine većinsko stanovništvo na Kosovu” i da će biti formirana na osnovu Statuta koji će biti na istoj osnovi kao i postojeći Statut Asocijacije kosovskih opština. Opštine će sarađivati u kolektivnom vršenju svojih nadležnosti kroz Zajednicu, koja će „vršiti puni nadzor” u oblastima ekonomskog razvoja, obrazovanja, zdravstva, urbanog i ruralnog razvoja. Zajednica može da vrši i dodatne nadležnosti koje joj mogu poveriti centralne vlasti, a može imati predstavničku ulogu prema centralnim vlastima i mesto u Konsultativnom veću zajednica².

Uporište za formiranje Zajednice se može pronaći i u Ahtisarijevom planu, na čije se sprovođenje Kosovo jednostrano obavezalo i koji je ugradilo u svoj Ustav. Ahtisarijev plan je u širokoj decentralizaciji pronašao mehanizam

² ibid.

za zaštitu legitimnih interesa Srba i drugih nevećinskih zajednica na Kosovu. Plan je, pored ostalog, predvideo formiranje jednog broja opština sa srpskom većinom i ustanovio njihovo pravo na međupštinsku i prekograničnu saradnju u vezi sa pitanjima od zajedničkog interesa, kao i pravo opština da sarađuju sa institucijama iz Srbije, te da iz Srbije dobijaju finansijsku pomoć³.

Dogovor o formiranju Zajednice srpskih opština predstavljao je, zapravo, aktuelizovanje odredbi Ahtisarijevog plana. U kontekstu Briselskog sporazuma, formiranje Zajednice imalo je za cilj da olakša uspostavljanje novih opština na severu i njihovo uključivanje u kosovski sistem. Iako su nove opštine bile uspostavljene, do formiranja Zajednice nije došlo. Tome je u prilog išla i činjenica da je srpska strana sprovodila svoj deo Briselskog sporazuma, pri čemu istovremeno nije zahtevala da Priština recipročno ispunjava svoje obaveze u vezi sa formiranjem Zajednice. Na taj način je ostavljena mogućnost da Priština koristi formiranje Zajednice srpskih opština u daljem toku dijaloga kao adut koji može iznova da nudi u zamenu za nove ustupke srpske strane. To će se dogoditi već 2015. godine kada je Zajednica postala deo novog paketa dogovora koji je uključivao i sporazume o energetici, telekomunikacijama i mostu na Ibru.

Opšti principi i Presuda Ustavnog suda

U avgustu 2015. godine, tadašnji premijeri Srbije i Kosova, Aleksandar Vučić i Isa Mustafa, postigli su sporazum pod nazivom „Asocijacija/Zajednica opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu – opšti principi/glavni elementi“ (u daljem tekstu: Opšti principi). Ovaj dokument je potvrdio

³ Plani i Ahtisaarit, KOSSEV, <https://kossev.info/wp-content/uploads/public/dokumenti/Sveobuhvatni%20predlog%20Martija%20Ahtisarija.pdf>

da će se uspostaviti Zajednica opština sa većinskim srpskim stanovništvom u skladu sa odredbama Briselskog sporazuma. Zajednica će biti definisana svojim Statutom koji će usvojiti konstitutivna skupština sastavljena od predstavnika skupština opština članica, a Vlada Kosova će usvojiti Uredbu kojom će biti potvrđen Statut i koju će razmotriti Ustavni sud⁴.

Ustavni sud Kosova se po pitanju Zajednice srpskih opština oglasio već u decembru 2015. godine u presudi u vezi sa ocenom saglasnosti Opštih principa sa duhom Ustava Kosova. Presuda je bila doneta povodom inicijative koju je u oktobru 2015. godine podnela tadašnja predsednica Kosova Atifete Jahjaga⁵.

Razmatrajući Opšte principe, poglavlje po poglavlje, Ustavni sud je ustanovio da taj dokument predstavlja pravni akt koji treba da omogući sprovođenje Briselskog sporazuma kao međunarodnog sporazuma. Naime, budući da je Skupština Kosova u junu 2013. godine usvojila Zakon o ratifikaciji Briselskog sporazuma, on je kao ratifikovani međunarodni sporazum postao deo unutrašnjeg pravnog sistema Kosova. Kako je Ustavni sud konstatovao, Briselski sporazum nije sprovodljiv sam od sebe, već iziskuje dodatno zakonodavstvo radi sprovođenja. Ustavni sud je, stoga, zaključio da je za sprovođenje Briselskog sporazuma potrebno ustanovljenje Zajednice srpskih opština koja samim tim, i sama predstavlja deo ustavnog poretka Kosova⁶.

⁴ „Asocijacija/Zajednica opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu – Opšte odredbe/ključni elementi“, Kancelarija za Kosovo i Metohiju, <http://www.kim.gov.rs/p17.php>.

⁵ „Presuda“, Ustavni sud, <https://gjk-ks.org/sr/decision/u-vezi-sa-ocenom-saglasnosti-principa-sadranih-u-dokumentu-pod-nazivomasocijacijazajednica-optina-sa-srpskom-ve263inom-nê-kosovê-opti-principigliavni-elementi/>.

⁶ ibid.

U Presudi Ustavnog suda se navodi da će Zajednica srpskih opština biti ustanovljena kao što je predviđeno, odnosno da će Vlada Kosova usvojiti direktno primenjivu Uredbu, koja može da inkorporira i Statut Zajednice, i da će celokupan akt biti podnet Ustavnom sudu na ocenu ustavnosti. Ustavni sud je, međutim, ustanovio da Opšti principi nisu u potpunosti usaglašeni sa duhom Ustava, odnosno da veliki broj odredbi koje ovaj dokument sadrži „ne ispunjavaju u potpunosti ustavne standarde“. Ustavni sud je zbog toga utvrdio da pravni akt Vlade i Statut Zajednice srpskih opština treba da ispunjavaju ustavne standarde i da budu u skladu sa Ustavom⁷.

Neizvesna sudbina Zajednice srpskih opština

Upravljački tim za uspostavljanje Zajednice srpskih opština je predstavljen u septembru 2016. godine u Briselu. Upravljački tim od četiri člana su imenovale prištinske vlasti sa zadatkom da bez odlaganja počne sa radom na izradi Statuta Zajednice srpskih opština⁸. Iako su postojale najave da će do 4. avgusta 2018. godine Upravljački tim predstaviti Nacrt statuta u Briselu, on nikada nije ugledao svetlost dana⁹. Umesto toga, u javni diskurs je u tom periodu uvedena ideja „razgraničenja“ kao potencijalnog rešenja, koja nije izgledala spojivo sa formiranjem Zajednice srpskih opština¹⁰.

Odnos koji je zvanična Priština nakon 2018. godine imala prema Zajednici srpskih opština se kretao od načelnog prihvatanja obaveze da se ona formira, uz nastojanje da se to odloži i veže za potpisivanje sveobuhvatnog

sporazuma o normalizaciji i, eventualno, priznaje od strane Srbije, do potpunog odbacivanja preuzetih obaveza u vezi sa formiranjem Zajednice¹¹. Aktuelna vlast u Prištini koju od 2021. godine predvode predsednica Kosova Vjosa Osmani i premijer Aljbin Kurti zauzela je stanovište eksplicitnog odbacivanja formiranja Zajednice srpskih opština, u skladu sa narativom o „Republici Srpskoj“ čije formiranje bi, navodno, učinilo kosovske institucije nefunkcionalnim¹².

Formiranje Zajednice srpskih opština za Beograd predstavlja uslov za nastavak dijaloga¹³. Tokom poseta Beogradu i Prištini koje su početkom 2022. godine zajednički realizovali specijalni izaslanik Sjedinjenih Država za Zapadni Balkan Gabrijel Eskobar i specijalni predstavnik Evropske unije za dijalog Miroslav Lajčak potvrđena je obaveza poštovanja svih prethodno postignutih dogovora, uključujući i sporazum koji se odnosi na formiranje Zajednice srpskih opština. Tom prilikom je nagoveštena mogućnost razgovora o novima modelima za formiranje Zajednice srpskih opština kao načina za prevazilaženje zastoja¹⁴.

Rezultati anketiranja koje je sprovedeno među Srbima na Kosovu za potrebe izrade ovog papira pokazuju da ispitanici smatraju da bi formiranje Zajednice srpskih opština doprinelo postizanju sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine. Sa ovom tvrdnjom se potpuno ili delimično slaže 58.4% ispitanika, dok 21.8 % nema odgovor na ovo pitanje. Rezultat je prikazan na grafikonu 1.

7 ibid.

8 „Presuda“, Ustavni sud <https://www.danas.rs/vesti/politika/tim-za-uspostavljanje-zso/>.

9 „Statut Zajednice srpskih opština spreman za Brisel“, Slobodna Evropa <https://www.slobodnaevropa.org/a/statut-zajednice-op%C5%Altina-spreman-za-brisel/29409651.html>.

10 „Vučić: Ja sam za razgraničenje sa Albancima“, RTS, RTS, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3224651/vucic-ja-sam-za-razgranicenje-sa-albancima.html>

11 „Hoti u Briselu: Formiraćemo ZSO, ali tek po postizanju finalnog sporazuma“, N1, <https://rs.n1info.com/vesti/a636547-hoti-zso-kad-se-postigne-finalni-dogovor-sa-beogradom/>.

12 „Osmani: Nećemo dozvoliti modele koji bi Kosovo činili nefunkcionalnim“, Al Jazeera Balkans, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/1/31/osmani-necemo-dozvoliti-modele-koji-bi-kosovo-cinili-nefunkcionalni>.

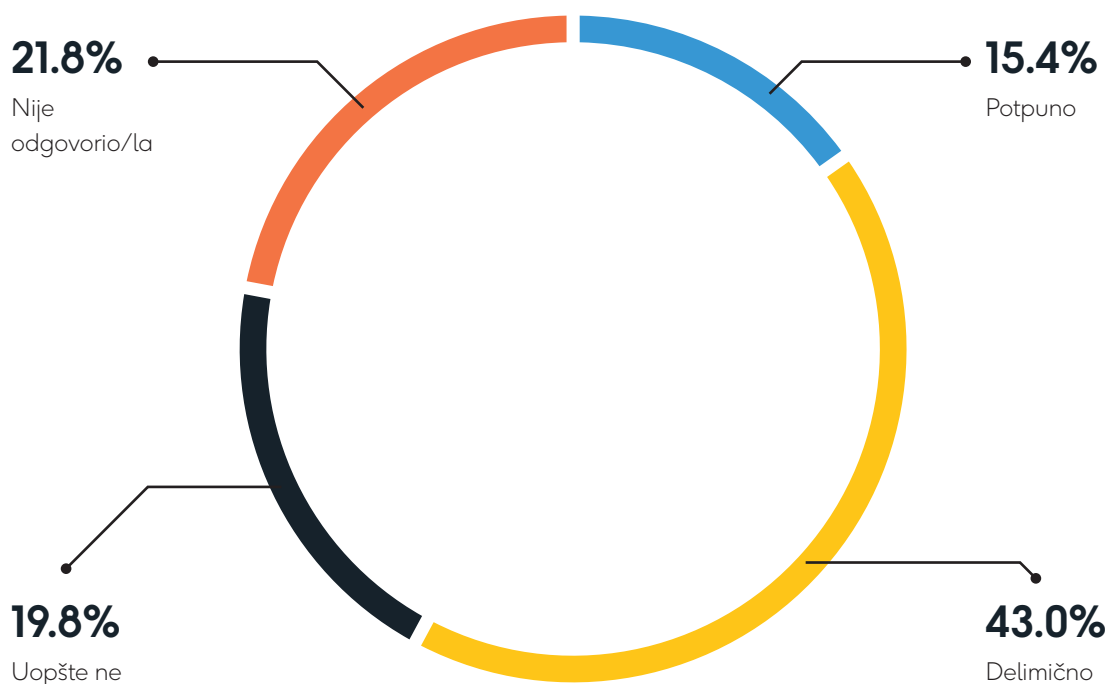
13 „Petković: Bez formiranja ZSO ne može da se krene napred“, Kancelarija za Kosovo i Metohiju, <http://www.kim.gov.rs/v4660.php>.

14 „Eskobar i Lajčak pripremaju teren za nastavak dijaloga posle izbora u Srbiji“, Glas Amerike <https://www.glasamerike.net/a/srbija-kosovo-eskobar-lajcak-dijalog-brisel-vasington/6422261.html>.

Među učesnicima fokus grupa i sagovornicima u intervjuima postoje različita mišljenja o tome da li bi postizanje sveobuhvatnog sporazuma bilo bliže ukoliko se formira Zajednica srpskih opština. Većina smatra da Beograd neće prihvatiti sveobuhvatni sporazum sa Prištinom, čak i ako bude formirana Zajednica. Neki od sagovornika smatraju da do toga neće doći jer

postoje i druga pitanja koja treba da se reše, dok drugi smatraju da Beograd neće potpisati sporazum jer bi to značilo faktičko priznanje Kosova. Pojedini sagovornici su mišljenja da su ta pitanja povezana, jer bi formiranje Zajednice bilo ustupak Prištine koji bi Beograd prihvatio u zamenu za postizanje sporazuma ili priznanje.

Grafikon 1. Da li bi formiranje Zajednice srpskih opština (ZSO) doprinelo postizanju sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine?

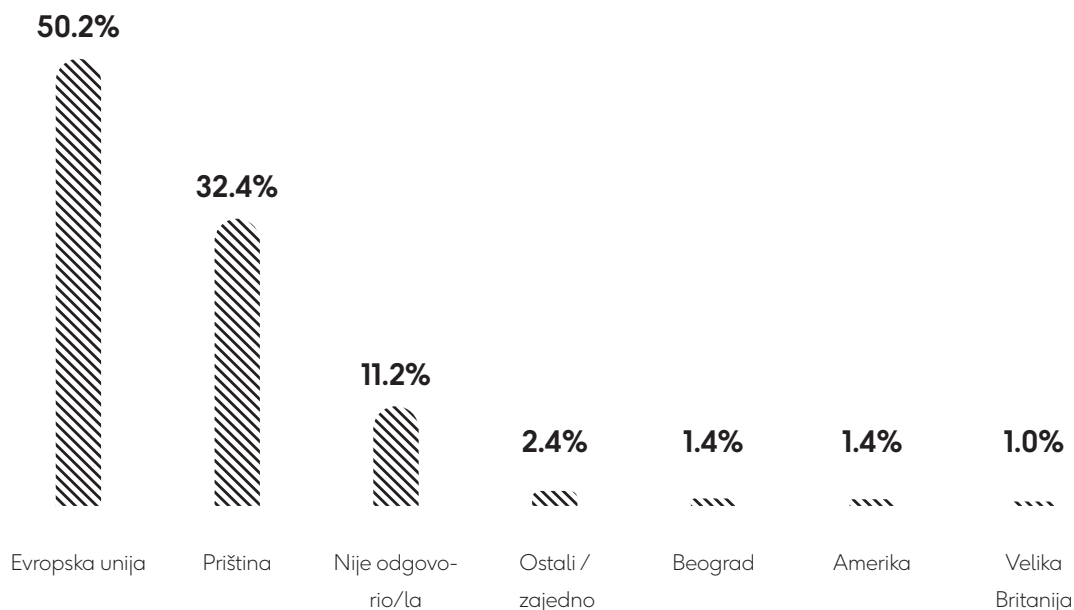

Kada je reč o odgovornosti za to što Zajednica srpskih opština još uvek nije formirana, više od polovine anketiranih ispitanika (50.2%) smatra da je najodgovornija Evropska unija. Nakon Evropske unije sledi Priština, koju je kao najodgovorniju označilo 32.4% ispitanika. Rezultat je prikazan na grafikonu 2.

Učesnici fokus grupa i intervjuisani smatraju da odgovornost snose sve tri strane – Priština, Beograd i Evropska unija. Najveći broj njih izdvaja kosovsku Vladu, odnosno Prištinu, koja, kako primećuju, izričito odbacuje obavezu da

formira Zajednicu i stvara atmosferu u kojoj je to neostvarivo. Drugi smatraju da je najodgovornija Evropska unija koja, iako je garant sporazuma, nije izvršila pritisak na Prištinu da se Zajednica formira. Jedan broj njih smatra da odgovornost snosi Beograd koji ne traži dovoljno uporno od Prištine i od Evropske unije da se sporazum implementira. Kao drugi akteri koji snose odgovornost se spominju i Sjedinjene Države, koje ne traže od Prištine da sprovede svoje obaveze, kao i politički predstavnici kosovskih Srba koji od Prištine ne zahtevaju formiranje Zajednice na adekvatan način.

Grafikon 2. Koji od navedenih subjekata je najodgovorniji što Zajednica srpskih opština (ZSO) još uvek nije formirana?

4. Spor oko nadležnosti Zajednice srpskih opština

„Kamen spoticanja“ koji koči sprovođenje sporazuma o formiranju Zajednice srpskih opština se tiče nadležnosti koje bi ona imala, a Osnovni predmet spora između Beograda i Prištine je mogućnost Zajednice da ima „izvršna ovlašćenja“.

Prema Opštim principima, glavni ciljevi Zajednice predstavljaju „obavljanje javnih funkcija i usluga“ u vezi sa određenim oblastima. Na tragu Briselskog sporazuma, Opšti principi među funkcijama Zajednice predviđaju „vršenje punog nadzora“ u vezi sa sledećim: radi razvoja lokalne privrede; u oblasti obrazovanja; radi unapređenja primarne i sekundarne zdravstvene i socijalne zaštite; radi koordinisanja urbanog i ruralnog razvoja. Pored toga, Opšti principi utvrđuju da će Zajednica imati funkcije i u sledećim oblastima: jačanje lokalne demokratije; usvajanje mera radi poboljšanja uslova života povratnika na Kosovo; promovisanje i zastupanje pitanja od zajedničkog interesa opština članica i njihovog predstavljanja, uključujući i pred centralnim vlastima; formiranje stavova od zajedničkog interesa za učešće u radu centralnih vlasti¹⁵.

¹⁵ „Asocijacija/Zajednica opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu – Opšte odredbe/ključni elementi“, op. cit.

Kao što iz sporazuma proizlazi, „vršenje punog nadzora“ od strane Zajednice ograničeno je na oblasti ekonomskog razvoja, obrazovanja, zdravstva, urbanog i ruralnog razvoja. Ni prema najekstenzivnijem tumačenju odredbi sporazuma, Zajednici nisu data ovlašćenja putem kojih bi mogla da podriva rad centralnih institucija, jer je reč o oblastima u kojima centralna vlast na Kosovu već ima obavezu da poštuje autonomiju opština u skladu sa Ustavom i Zakonom o lokalnoj samoupravi.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi, ekonomski razvoj, te urbano i ruralno planiranje predstavljaju izvorne nadležnosti opština. Zakon utvrđuje i da opštine u kojima zajednica kosovskih Srba čini većinu imaju proširene nadležnosti u oblasti zdravstva, obrazovanja i kulture, što uključuje i staranje o verskom nasleđu, kao i pravo da učestvuju u izboru komandira policijskih stanica. Opštine Severna Mitrovica, Gračanica i Štrpce imaju proširenu nadležnost u pogledu sekundarne zdravstvene zaštite, a opština Severna Mitrovica ima proširenu nadležnost u pogledu visokoškolskog obrazovanja. Zakon utvrđuje i da opštine imaju pravo da formiraju partnerstva radi vršenja svojih nadležnosti, kao i da sarađuju sa institucijama u Srbiji, što

uključuje i mogućnost dobijanja finansijske pomoći. Osim samih opština, partnerstva između opština takođe imaju prava na direktne odnose sa institucijama u Srbiji¹⁶.

S obzirom na to da bi Zajednica srpskih opština predstavljala opštinsko partnerstvo, autonomija koju bi ona uživala, u pogledu oblasti koje su joj date u nadležnost, ne bi bila veća od one koju već uživaju opštine. Uloga Zajednice bila bi da koordinira napore opština u vršenju njihovih funkcija. Time se ne ograničavaju ovlašćenja centralnih institucija da vrše nadzor nad radom opština u skladu sa propisima. Rezerva koju je Ustavni sud izneo povodom nadležnosti Zajednice koje su predviđene Opštim principima se nije ticala odnosa centralnih institucija sa opštinama. S tim u vezi, Ustavni sud je izrazio zabrinutost da bi Zajednica mogla da zameni ili umanjí status opština¹⁷.

Kada je reč o odnosu sa centralnim vlastima, Zajednici nisu date funkcije u oblastima u kojima one imaju isključivu nadležnost, kao što su zaštita bezbednosti i javnog reda ili spoljna politika. Zajednica srpskih opština bi, prema sporazumima, trebalo da predstavlja platformu za zastupanje interesa srpske zajednice na centralnom nivou. U vezi sa tim pitanjem, Ustavni sud Kosova je zaključio da Zajednici ne može biti povereno puno i isključivo ovlašćenje da promoviše interese srpske zajednice na Kosovu u odnosima sa centralnim vlastima. Ustavni sud je potvrdio pravo Zajednice da predlaže predstavnike u Konsultativnom veću za zajednice. Sa druge strane, ustanovio je i da Zajednica ne može da ima pravo na zakonodavnu inicijativu, odnosno pravo da predlaže izmene i dopune zakona. Ipak, Ustavni sud je potvrdio da Zajednica ima pravo na pristup sudovima, odnosno pravo da pokrene postupak pred Ustavnim sudom i da tvrdi da je žrtva kršenja Ustavom zagwarantovanih prava¹⁸.

¹⁶ „Zakon o lokalnoj samoupravi“, <https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/Zakon-O-Lokalnoj-Samoupravi.pdf>

¹⁷ „Presuda“, op. cit.

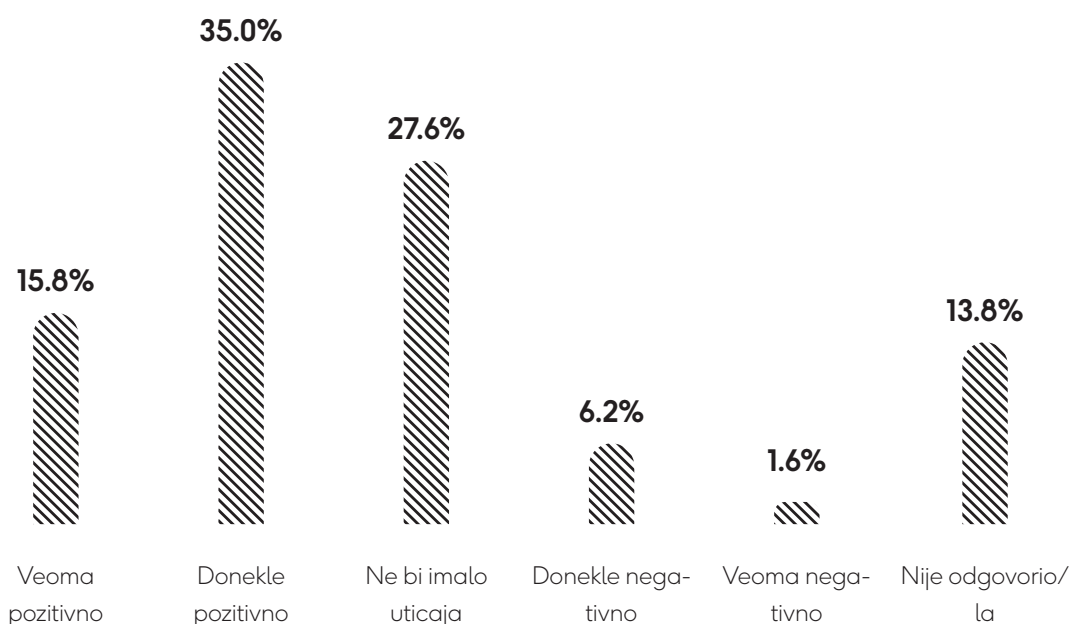
¹⁸ ibid.

S obzirom na to da bi Zajednica srpskih opština predstavljala opštinsko partnerstvo, autonomija koju bi ona uživala, u pogledu oblasti koje su joj date u nadležnost, ne bi bila veća od one koju već uživaju opštine.

Odnos između Zajednice srpskih opština i kosovskih institucija je bio predmet istraživanja koje je rađeno za potrebe izrade ovog papira. Anketiranje sprovedeno među Srbima na Kosovu je pokazalo da većina ispitanika smatra da bi formiranje Zajednice srpskih opština unapredilo funkcionalnost kosovskih institucija. Da bi formiranje Zajednice veoma pozitivno ili donekle pozitivno uticalo na funkcionalnost kosovskih institucija smatra 50.8% ispitanika, dok 7.8% njih smatra da bi uticalo donekle ili veoma negativno. Rezultat je prikazan na grafikonu 3.

Grafikon 3. Kako bi formiranje Zajednice srpskih opština (ZSO) uticalo na funkcionalnost kosovskih institucija?

Učesnici fokus grupa i intervjuisani, takođe, smatraju da formiranje Zajednice srpskih opština uopšte ne bi moglo da ugrozi funkcionisanje kosovskih institucija. Smatra se da retoričke tvrdnje da bi Zajednica ometala rad kosovskih institucija imaju za cilj da onemoguće formiranje Zajednice. Štaviše, smatra se da bi pre Vlada Kosova mogla da opstruiše rad Zajednice, nego što bi to bio slučaj obrnuto.

Fokus grupe su pokazale da među učesnicima sa severa i juga postoje razlike u pogledu na odnos koji će postojati između Srba i Prištine u slučaju formiranja Zajednice srpskih opština. Učesnici fokus grupa održanih u Pomoravlju i Štrpcu su izrazili očekivanje da bi formiranjem Zajednice Priština imala manji uticaj na Srbe. Nasuprot tome, učesnici fokus grupe u Severnoj Mitrovici smatraju da bi formiranje Zajednice značilo potpunu integraciju Srba u kosovski sistem.

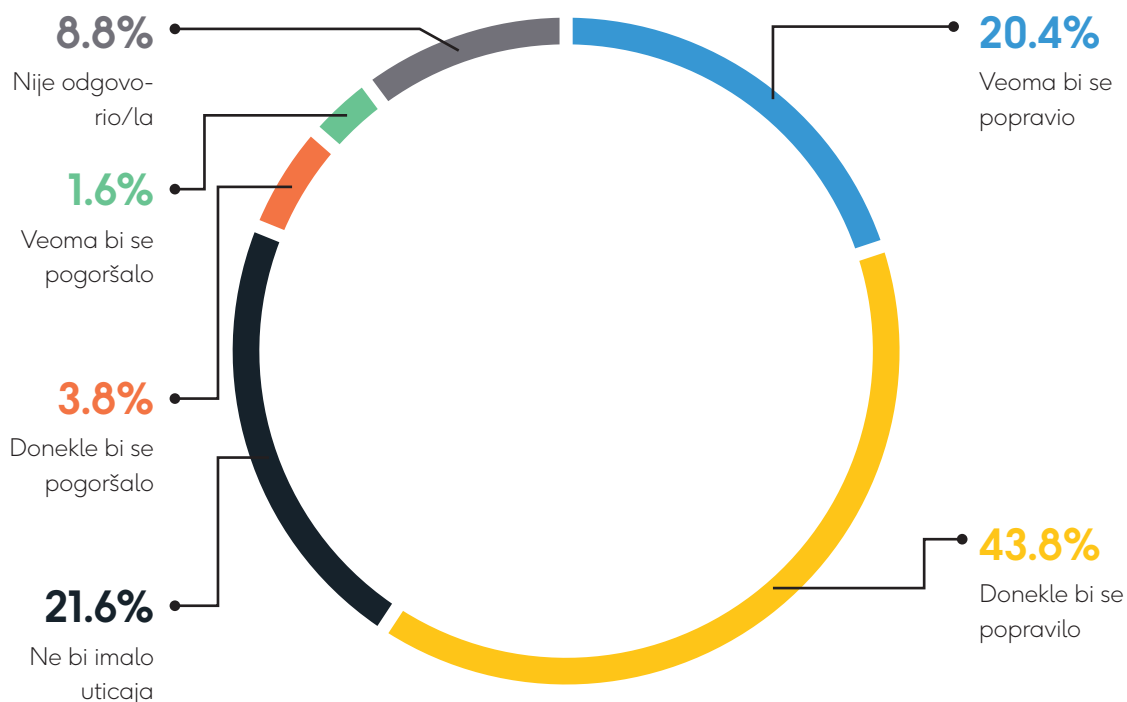
5. Zajednica srpskih opština i položaj kosovskih Srba

Jedan od osnovnih potencijala ove analize jeste da u stručnu i javnu diskusiju o Zajednici srpskih opština uvede perspektivu kosovskih Srba, kojoj do sada nije posvećeno dovoljno pažnje. Zbog toga je izradi analize prethodilo opsežno empirijsko istraživanje unutar srpske zajednice, na čije se nalaze oslanja ovaj papir.

Osnovni zaključak koji se može izvesti na osnovu objedinjene analize intervjua i fokus grupa sprovedenih u okviru istraživanja jeste da Srbi na Kosovu nemaju jasnu predstavu o tome šta bi Zajednica srpskih opština trebalo da predstavlja. Usled činjenice da su, kako sagovornici sami primećuju, u javnosti prisutne samo delimične i ograničene informacije i objašnjenja, njima nije jasno kako bi Zajednica bila organizovana, koje nadležnosti bi imala i na koji način bi srpska zajednica imala korist od nje.

Mišljenja i očekivanja učesnika fokus grupa i intervjua u pogledu efekata koje bi Zajednica imala na popravljajanje položaja Srba su podeljena. Neki od njih su skeptični i ne očekuju prevelike rezultate. Učesnici fokus grupa uglavnom smatraju da Zajednica ne bi dobro funkcionisala i da ne bi bila naročito delotvorna, pa ne očekuju da bi se nakon njenog formiranja značajno promenilo stanje i poboljšali uslovi života Srba na Kosovu. Nešto pozitivnije viđenje Zajednice imaju pojedini sagovornici u intervjuiima. Oni veruju da bi Zajednica bila od velikog značaja za Srbe jer bi omogućila opštinama sa srpskom većinom da zajednički nastupaju u promociji interesa i prava srpske zajednice, te služila kao adresa za komunikaciju sa Beogradom.

Grafikon 4. Da li bi se formiranjem Zajednice srpskih opština (ZSO) popravio položaj srpske zajednice na Kosovu?

Rezultati anketiranja pokazuju optimističnija očekivanja od Zajednice srpskih opština. Na pitanje da li bi se formiranjem Zajednice popravio položaj kosovskih Srba, 20.4% ispitanika je odgovorila da bi se veoma popravilo, dok je 43.8% odgovorilo da bi se donekle popravilo. Rezultat je prikazan na grafikonu 4.

Kada je reč o konkretnim oblastima kojima bi se Zajednica bavila, učesnici fokus grupe iz Pomoravlja su izrazili očekivanje da bi njeno formiranje trebalo da dovede do povećanja broja radnih mesta, kako bi se smanjilo iseljavanje ljudi, kao i do većeg ulaganja u infrastrukturu sela. Učesnici fokus grupe u Štrpcu na sličan način povezuju formiranje Zajednice sa povećanjem broja radnih mesta, kao i sa većom povezanošću i saradnjom između enklava, odnosno unapređenjem bezbednosti i smanjenjem broja incidenata.

Osnovni zaključak koji se može izvesti na osnovu objedinjene analize intervjua i fokus grupa sprovedenih u okviru istraživanja jeste da Srbi na Kosovu nemaju jasnu predstavu o tome šta bi Zajednica srpskih opština trebalo da predstavlja.

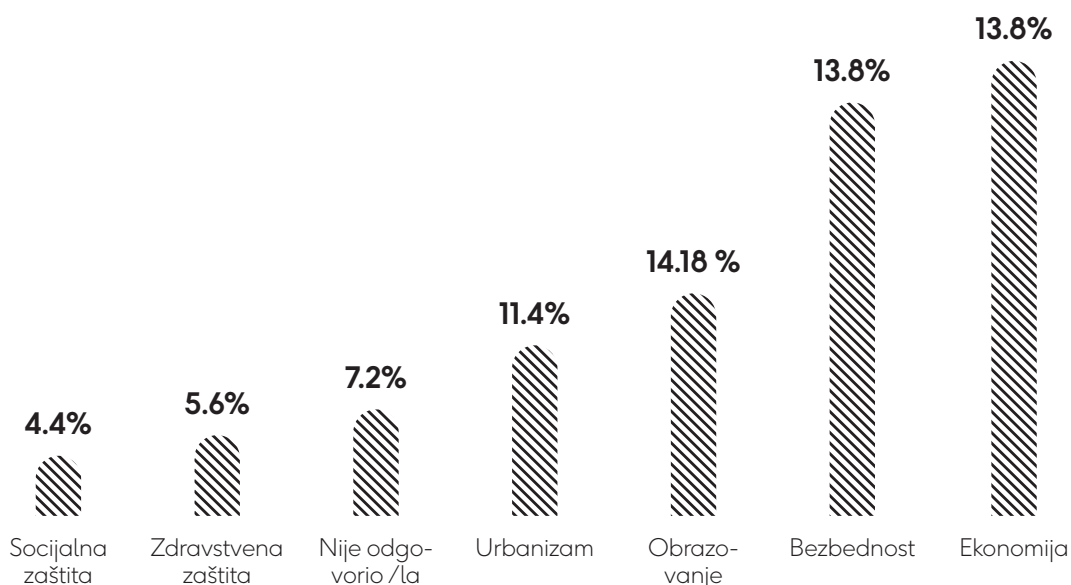
Očekivanja izražena tokom fokus grupa se poklapaju sa rezultatima anketiranja. Kada je reč o oblastima na koje bi se formiranje Zajednice najviše odrazilo, 29,6% ispitanika je odgovorilo da bi to bila ekonomija. Druga oblast koja se izdvojila je bezbednost, koju je izabralo 27% ispitanika, nakon koje sledi obrazovanje sa 14,8%. Rezultat je prikazan na grafikonu 5.

Sagovornici u intervjuima slično ukazuju na ekonomiju kao oblast u kojoj bi Zajednica srpskih opština mogla da ima najveću ulogu, pa je navedeno da bi se kroz Zajednicu sprovodili projekti koji bi doprineli da se poboljša stanje ekonomije u srpskim sredinama na Kosovu. Zajednica bi, kako sagovornici navode, omogućila da se Srbi više povežu u ekonomiji, prosveti i zdravstvenoj zaštiti, odnosno, da se povećaju ulaganja u obrazovni i zdravstveni sistem.

Intervjui i fokus grupe pokazuju da među pripadnicima srpske zajednice postoji percepcija da bi formiranje Zajednice srpskih opština dovelo da gašenja preostalih institucija Srbije na Kosovu. Reč je o „mekim“ institucijama iz oblasti zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite. Kako se smatra, ove institucije bi se putem Zajednice integrisale u kosovski sistem, kao što je to bilo sa policijom i pravosuđem. Srbi koji su u njima uposleni bi prešli u kosovske institucije i to bi značilo prekid institucionalnog prisustva Srbije na Kosovu.

Značajno pitanje koje se otvorilo tokom intervjuja i fokus grupa se odnosilo na položaj Srba koji žive van opština sa srpskom većinom u slučaju formiranja Zajednice srpskih opština. Učesnici fokus grupa i intervjuisani su gotovo saglasni u oceni da bi se, u slučaju formiranja Zajednice, Srbi koji žive van srpskih opština suočili sa još većim izazovima. Kako ocenjuju,

Grafikon 5. Na koju oblast bi se formiranje Zajednice srpskih opština (ZSO) najpozitivnije odrazilo?

Srbi u ovim sredinama ne bi imali nikakva prava, bili bi ostavljeni sami sebi i izloženi dodatnoj marginalizaciji i diskriminaciji. Zaključeno je da bi zbog toga došlo do njihovog iseljavanja. Tokom intervjua je zbog toga bilo reči da bi trebalo pronaći neki mehanizam povezivanja Srba van srpskih opština sa Zajednicom.

Fokus grupe su ukazale i na razmišljanja u vezi sa različitim značajem koji bi formiranje Zajednice srpskih opština imalo na srpske sredine na severu i jugu Kosova. Tokom fokus grupe u Gračanici je izneto mišljenje da bi zbog teritorijalne povezanosti srpskih sredina Zajednica mogla da bude funkcionalna samo na severu Kosova. Opštine na jugu bi imale manje koristi od Zajednice, jer teritorija nije kompaktna već razučena. Iz tih razloga, kako smatraju, ne bi došlo do poboljšanja života u srpskim sredinama na jugu, već samo u severnim opštinama koje bi se nastavile da se razvijaju nesrazmerno u odnosu na jug.

Tokom fokus grupe u Pomoravlju je izneta zabrinutost da bi se u slučaju formiranja Zajednice srpskih opština sever Kosova lakše pripojio Srbiji. Sa druge strane, na fokus grupi u Severnoj Mitrovici izneto je mišljenje da bi, ukoliko bi profunkcionisala Zajednica sa izvršnim ovlašćenjima, to doprinelo boljoj organizovanosti Srba na Kosovu, odnosno da bi podela na Srbe sa severa i na one koji žive južno od Ibra bila manja. Ukazano je, međutim, i da bi se na taj način sever, koji je u izvesnoj meri autonoman, pripojio Kosovu, kao i da bi, u tom slučaju, Srbija imala mnogo manji uticaj na situaciju na Kosovu.

Tokom fokus grupe u Pomoravlju je izneta zabrinutost da bi se u slučaju formiranja Zajednice srpskih opština sever Kosova lakše pripojio Srbiji. Sa druge strane, na fokus grupi u Severnoj Mitrovici izneto je mišljenje da bi, ukoliko bi profunkcionisala Zajednica sa izvršnim ovlašćenjima, to doprinelo boljoj organizovanosti Srba na Kosovu, odnosno da bi podela na Srbe sa severa i na one koji žive južno od Ibra bila manja.

6. Završna razmatranja

Zajednica srpskih opština već godinama predstavlja temu žustrih političkih rasprava Beograda i Prištine. Polemika o Zajednici ima svoju ulogu u dinamici dijaloga. Ovo pitanje obe strane taktički koriste kako bi jačale svoje pregovaračke pozicije i uticale na tok i agendu dijaloga. Međutim, neutemeljeni narativi o Zajednici doprinose produbljivanju antagonizma između strana i narušavanju uslova za vođenje dijaloga i sprovođenje postignutih dogovora.

Zajednica srpskih opština je izvorno bila zamišljena kao mehanizam koji je trebalo da olakša sprovođenje dogovora o integraciji policije i pravosuđa i stvaranju novih opština na severu Kosova. Integracija četiri opštine sa srpskom većinom na severu Kosova u kosovski sistem je relativno uspešno završena, iako Zajednica nije formirana. Time, međutim, nije nestala potreba za njenim formiranjem.

Eksplisitno odbacivanje obaveze da se formira Zajednica srpskih opština koje dolazi od strane kosovskog rukovodstva na čijem čelu se nalaze Aljbin Kurti i Vjosa Osmani obnovu dijaloga čini bespredmetnim. Postizanje novih sporazuma ne čini se svrsishodnim, ukoliko važeći dogovori nisu sprovedeni, a strane zadržavaju pravo da jednostrano odbacuju obaveze koje su prethodno preuzele. Odbacivanje sporazuma o Zajednici ne predstavlja samo narušavanje dijaloga, već i vladavine prava na Kosovu. Ustavni sud je, u svojoj presudi iz 2015. godine, nedvosmisleno utvrdio da Zajednica srpskih

opština predstavlja deo ustavnog uređenja Kosova na osnovu ratifikovanog međunarodnog sporazuma i da njeno formiranje nije opcija, nego obaveza.

Razgovor o „novim modelima“ Zajednice, takođe, ne predstavlja izlazak iz krize. Takav pristup bi bio presedan koji dovodi u pitanje održivost svih drugih dogovora do kojih se došlo kroz dijalog. To bi značilo da nijedan postignuti sporazum nije definitivni. Ukoliko su sporazumi o Zajednici iz 2013. i 2015. godine podložni reviziji, i to zbog odustajanja jedne strane od svojih obaveza, onda se mogu revidirati i svi ostali sporazumi. U tom smislu, ni integracija policije i pravosuđa nisu nužno ireverzibilni procesi.

Pitanje Zajednice srpskih opština ne može biti rešeno kroz sveobuhvatni sporazum o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine, jer ono predstavlja jedan od ključnih preduslova da do njega uopšte dođe. Da bi se stvorili uslovi za otvaranje dijaloga o završnom sporazumu, najpre je potrebno u dobroj veri sprovesti sve obaveze koje su prethodno preuzete. U suprotnom, na čitav proces će pasti senka nekredibilitnosti i nepouzdanosti. Ukoliko strane ne pokažu volju i posvećenost da sprovedu prethodno postignute sporazume, one ne mogu imati poverenja jedna u drugu da će sprovoditi nove. U tom pogledu, neformiranje Zajednice srpskih opština predstavlja verovatno najteži oblik nepoštovanja prethodno preuzetih obaveza u čitavom procesu.

Kako bi se stvar pomerila sa mrtve tačke, potrebno je vratiti se izradi Nacrta statuta Zajednice srpskih opština i Uredbe Vlade kojom će on biti potvrđen. Ovi akti bi potom trebalo da budu predati na razmatranje Ustavnom sudu Kosova, kao i pregovaračkim timovima u Briselu. Pred autorima Statuta i Uredbe nalazi se težak zadatak da obezbede da ovi akti istovremeno budu usklađeni i sa Opštim principima i sa Ustavom Kosova. Ako bude postojala potreba da se otvore novi razgovori o Zajednici, oni se mogu isključivo voditi povodom teksta Statuta i Uredbe.

Bojazan da bi Zajednica srpskih opština mogla da ugrozi funkcionalnost institucija na Kosovu ne može se odnositi na centralni nivo vlasti, već na opštine. Ukoliko se „izvršna ovlašćenja“ Zajednice, odnosno „vršenje punog nadzora“, shvate kao pravo Zajednice da preinači ili opozove odluke opština ili da donosi odluke koje se direktno primenjuju na teritoriji opština, onda postoji rizik od uvođenja tutorstva Zajednice nad opštinama. To je, međutim, primedba koju bi na račun Zajednice pre mogle da iznesu opštine, nego centralna vlast. Ipak, to ne bi trebalo da predstavlja razlog da se Zajednica ne formira, već rizik na koji bi trebalo obratiti pažnju prilikom izrade Nacrta statuta.

Formiranje Zajednice srpskih opština, kao okvira za saradnju i povezivanje opština u kojima Srbi čine većinu, čini se celishodnim ukoliko se ima u vidu da srpske sredine na Kosovu čine posebnu društvenu, kulturnu i ekonomsku celinu. Između srpskih sredina na Kosovu se odvija mobilnost građana zbog traženja zaposlenja i ostvarivanja poslovne saradnje, kao i zadovoljenja obrazovnih i zdravstvenih potreba. Pripadnici srpske zajednice iz manjih opština upućuju se, radi lečenja, u opštine u kojima postoje veći zdravstveni centri, učenici i studenti prelaze iz jedne opštine sa srpskom većinom u drugu radi pohađanja srednjeg ili univerzitetskog obrazovanja, odnosno učestvovanja na školskim susretima, takmičenjima i sl.

Međusobna upućenost srpskih sredina na Kosovu čini potrebnim dalji razvoj saradnje i partnerstava između opština sa srpskom većinom. Ovom cilju bi trebalo da doprinese i Zajednica srpskih opština. Zajednica bi, takođe, mogla da služi kao mehanizam za upravljanje investicijama i ekonomskim i infrastrukturnim projekatima koji bi uključivali više opština sa srpskom većinom, a čime bi se podsticalo ekonomsko povezivanje i osnaživanje srpskih sredina na Kosovu.

Kako bi se obezbedila veća podrška javnosti za ove procese, obe strane treba da se trude da jasno i precizno obaveštavaju svoje zajednice o stvarnom sadržaju postignutih sporazuma. Dok Priština treba da odustane od narativa koji formiranje Zajednice srpskih opština predstavlja kao „bosnizaciju“ Kosova, srpska strana, odnosno Beograd i srpski politički predstavnici na Kosovu treba da objasne srpskoj zajednici kakve koristi bi ona imala od formiranja Zajednice.

U srpskoj zajednici na Kosovu postoji zabrinutost da bi formiranje Zajednice srpskih opština dovelo do ukidanja „mekih“ institucije Srbije na Kosovu, odnosno njihovog integrisanja u kosovskih sistem. Takvo shvatanje verovatno ima veze sa nadležnostima koje bi Zajednica imala u oblasti zdravstvene zaštite i obrazovanja. Međutim, nijedan sporazum o Zajednici eksplicitno ne predviđa integraciju ovih institucija u kosovski sistem, kao što je to bio slučaj s Briselskim sporazumom u pogledu integracije policije i pravosuđa.

Kako bi se otklonile sumnje Srba na Kosovu, srpski politički predstavnici treba jasno saopšte da li formiranje Zajednice srpskih opština predstavlja ustupak Prištine u zamenu za integraciju „mekih“ srpskih institucija u kosovski sistem. Drugo pitanje, na koje bi srpska strana trebalo da odgovori, se tiče Srba koji žive van opština sa srpskom većinom. Položaj Srba koji bi se našli van teritorije koju bi pokrivala Zajednica srpskih opština je pitanje o kome se Beograd i srpski političari na Kosovu do sada nisu izjašnjavali. Ukoliko

se prilikom formiranja Zajednice ne obezbedi adekvatna pažnja za Srbe van srpskih opština, postoji bojazan da bi to moglo da podstakne njihovo iseljavanje.

Pitanje Srba van srpskih opština ukazuje da je Zajednica srpskih opština značajan, ali ne i jedini mehanizam za zaštitu prava i interesa srpske zajednice na Kosovu. U Opštim principima se navodi će Zajednica srpskih opština preduzimati mere „radi poboljšanja uslova života povratnika na Kosovo“. S tim u vezi treba podsetiti da do povratka Srba nikada nije došlo u većim gradskim sredinama kao što su Priština, Prizren, Peć, Gnjilane, Đakovica, Uroševac i dr. Zajednica srpskih opština ne bi imala nadležnost da stvara uslove za povratak raseljenih Srba u ove opštine. To treba da služi kao podsećanje da se rad na poboljšanju položaja srpske zajednice na Kosovu mora nastaviti i nakon što se formira Zajednica srpskih opština.

Bojazan da bi Zajednica srpskih opština mogla da ugrozi funkcionalnost institucija na Kosovu ne može se odnositi na centralni nivo vlasti, već na opštine. Ukoliko se „izvršna ovlašćenja“ Zajednice, odnosno „vršenje punog nadzora“, shvate kao pravo Zajednice da preinači ili opozove odluke opština ili da donosi odluke koje se direktno primenjuju na teritoriji opština, onda postoji rizik od uvođenja tutorstva Zajednice nad opštinama.

7. Preporuke

Za Prištinu

Bez odlaganja preduzeti korake u cilju formiranja Zajednice srpskih opština kako bi se pokazala posvećenost sprovođenju prethodno preuzetih obaveza.

Postaviti dijalog na više mesto na lestvici prioriteta i pokazati veću političku volju za konstruktivno rešavanje otvorenih pitanja.

Precizno i potpuno informisati javnost o sadržaju postignutih sporazuma i uzdržati se od ostrašćene retorike koja stvara animozitet među zajednicama na Kosovu.

Za Beograd

Informisati Srbe na Kosovu o značaju koji bi Zajednica srpskih opština imala za njihov položaj, kao i o namerama u vezi sa statusom srpskih zdravstvenih, obrazovnih i socijalnih ustanova.

Insistirati na ispunjavanju prethodno preuzetih obaveza, sa posebnim naglaskom na formiranju Zajednice srpskih opština, kao preduslovu za nastavak dijaloga i postizanje novih sporazuma.

Posvetiti pažnju kosovskim Srbima koji žive van opština sa srpskom većinom i pokazati posvećenost pronalaženju i zastupanju pozitivnih rešenja za unapređenje njihovog položaja.

Za Brisel

Tražiti od Beograda i Prištine da pokažu napredak u sprovođenju prethodno preuzetih obaveza pre nego što se pristupi postizanju novih sporazuma.

Potvrditi posvećenost postojećem formatu dijaloga koji podrazumeva konačnost postignutih sporazuma i obavezu sprovođenja prethodnih dogovora.

Založiti se da proces formiranja Zajednice srpskih opština započne pre nego što se otvori dijalog o sveobuhvatnom sporazumu o normalizaciji odnosa.

Inicijativa Open je podržana od strane KFOS

